

Філософія

УДК 37.013:004.738

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17747971>

Філософсько-антропологічний підхід до інтенсифікації освітніх практик через цифрові технології в умовах воєнного часу

Гамерник Назар Михайлович,

аспірант кафедри філософії імені професора М.Култаєвої,

Харківського національного педагогічного університету

імені Г.С. Сковороди, Україна,

<https://orcid.org/0009-0009-1135-5759>

Прийнято: 07.11.2025 | Опубліковано: 28.11.2025

***Анотація.** У статті досліджується інтенсифікація освітніх практик в умовах воєнного часу через цифрові технології. Постановка проблеми ґрунтується на аналізі сучасного стану освіти в Україні, яка зазнає впливу повномасштабної військової агресії та потребує адаптації до кризових обставин. Цифровізація виступає ключовим чинником забезпечення неперервності навчання, дозволяє прискорити процеси, масштабувати освітні можливості, гнучко організовувати формати навчання та забезпечувати автономію і персоналізацію учасників освітнього процесу.*

Огляд сучасних досліджень виявляє, що цифрові технології впливають не лише на технічні аспекти освіти, а й на гуманістичний і філософський вимір: змінюються способи конструювання знання, роль студента і

викладача, форми комунікації та ціннісні орієнтації. У статті виділено механізми інтенсифікації освітніх практик: прискорення, масштабування, гнучкість, автономію та персоналізацію, інтеграцію ресурсів і комунікацій. Разом із перевагами цифровізація несе й ризики: цифровий розрив, нерівність доступу, психологічне навантаження, маргіналізацію гуманітарного змісту та нестійкість форматів.

Методологія дослідження поєднує системний огляд літератури, контекстуальний аналіз українських освітніх практик, структурно-функціональний аналіз механізмів інтенсифікації та критичний аналіз ризиків цифровізації. Такий комплексний підхід дозволяє оцінити не лише технічні та організаційні аспекти цифровізації, а й її філософсько-гуманістичне значення.

Висновки статті свідчать, що цифровізація в умовах війни є потужним чинником інтенсифікації освітніх практик, забезпечуючи гнучкість, прискорення та масштабування навчання, але водночас потребує гуманістично спрямованого управління, щоб зберегти глибинний зміст освіти та критичну ціннісну функцію. Освіта в Україні може стати прикладом стійкої цифрово-гуманітарної моделі, здатної адаптуватися до кризових умов.

Ключові слова: цифровізація освіти, інтенсифікація освітніх практик, дистанційне навчання, гуманітарний і філософський вимір освіти, війна та освіта, адаптивні освітні технології, онлайн-інструменти, персоналізація навчання, освітні стратегії в умовах кризи, критичне мислення.

A Philosophical and Anthropological Approach to the Intensification of Educational Practices through Digital Technologies in Wartime Conditions

Nazar Hamernyk,

PhD Candidate, Department of Philosophy

named after Professor M. Kultaieva,

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0009-1135-5759>

Abstract. *The article investigates the intensification of educational practices in wartime conditions through digital technologies. The problem is situated in the context of contemporary Ukrainian education, which faces the challenges of full-scale military aggression and requires adaptive strategies to maintain continuity and relevance. Digitalization is identified as a key factor in ensuring educational continuity, enabling acceleration, scaling, flexible organization of learning formats, and fostering autonomy and personalization of participants in the educational process.*

A review of recent studies shows that digital technologies affect not only the technical aspects of education but also its humanistic and philosophical dimensions: they transform the construction of knowledge, the roles of students and teachers, forms of communication, and value orientations. The article identifies mechanisms of educational intensification: acceleration, scaling, flexibility, autonomy and personalization, and integration of resources and communication. Despite these advantages, digitalization also carries risks: the digital divide, unequal access, psychological stress, marginalization of the humanistic content, and instability of new formats.

The research methodology combines a systematic literature review, contextual analysis of Ukrainian educational practices, structural-functional analysis of intensification mechanisms, and critical risk assessment. This comprehensive approach enables evaluation not only of the technical and organizational aspects of digitalization but also its philosophical and humanistic significance.

The study concludes that digitalization in wartime is a powerful factor in intensifying educational practices, providing flexibility, acceleration, and scaling of learning, while requiring humanistically oriented management to preserve the deep content of education and critical value function. Ukrainian education can thus serve as an example of a resilient digital-humanistic model capable of adapting to crisis conditions.

Keywords: *digitalization of education, intensification of educational practices, distance learning, humanitarian and philosophical dimension of education, war and education, adaptive educational technologies, online tools, personalized learning, educational strategies in crisis conditions, critical thinking*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна система освіти України переживає історично складний період, обумовлений повномасштабною військовою агресією. Війна створює не лише фізичні та інфраструктурні виклики — руйнування навчальних приміщень, переміщення студентів і викладачів, обмежений доступ до ресурсів — але й породжує глибокі екзистенційні проблеми. В освітньому контексті це ставить питання про здатність навчання залишатися неперервним, змістовним і здатним адаптуватися до нових умов, а також про можливість збереження гуманістичного та ціннісного змісту освіти.

У цьому сенсі дослідження набуває філософсько-освітньої актуальності: воно звертає увагу на глибинні проблеми організації навчального процесу в умовах війни, зокрема на трансформацію смислів, ціннісних орієнтацій, гуманістичного і антропологічного вимірів освіти. Цифровізація стає критично важливим ресурсом адаптації: вона не лише впроваджує онлайн- та змішані формати, використання ІКТ та адаптивних ресурсів, а й відкриває можливості для переосмислення освітніх практик у ключі філософської рефлексії — як освітнє середовище формує сприйняття, комунікацію та культурну ідентичність учасників освітнього процесу.

Новизна дослідження полягає у комплексному аналізі цифровізації освіти крізь призму філософсько-антропологічного підходу: воно системно розкриває, як сучасні освітні технології не лише змінюють форми навчання, а й формують ціннісні орієнтири, гуманістичні ідеали та способи осмислення студентами та педагогами власного досвіду в умовах воєнного часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасної вітчизняної та міжнародної літератури дозволяє виявити кілька ключових тенденцій у сфері цифровізації освіти в умовах війни. Зокрема, дослідники підкреслюють, що цифрові технології становлять не просто додаток до освітнього процесу, а радше каталізатор глибинних змін освітніх практик. Сучасна література з цифровізації освіти в умовах війни демонструє різноманітність підходів та акцентів, що дозволяє сприймати цей феномен як комплексний соціокультурний та освітній процес. Дослідження О. В. Овчарук [13] привертає увагу до ролі цифрових компетентностей як стратегічного ресурсу адаптації освітянської спільноти. Авторка показує, що володіння цифровими інструментами не просто полегшує дистанційне навчання, а стає критичною умовою збереження професійної ідентичності та ефективності педагогів у кризових обставинах. У цьому контексті цифровізація постає як фактор, що

формує нові освітні можливості і водночас потребує усвідомленого осмислення педагогічного досвіду [13, 52-65]. А. Андрощук пропонує інший ракурс: цифровізація виступає засобом забезпечення неперервності освітнього процесу в умовах війни [8, с. 4-19]. Тут підкреслюється не стільки технічна складова, скільки організаційний і методологічний вимір, адже цифрові платформи та дистанційні формати дозволяють зберегти структуру навчання, адаптуючи її до непередбачуваних умов. Цей підхід актуалізує філософське питання про стабільність знання та цінностей у кризовому освітньому середовищі.

О. Ярошенко зосереджується на стратегічному аспекті дистанційної освіти, визначаючи цифровізацію як засіб забезпечення мобільності, автономії та індивідуалізації учасників навчального процесу [16]. Його аналіз демонструє, що цифрові трансформації не лише оптимізують навчальні маршрути, а й переформатовують освітню суб'єктність — роль студента та викладача стає більш активною і самостійною.

Паралельно, О. Яцюх у своїй роботі акцентує на інноваційних практиках і нових форматах, які виникають як відповідь на кризові обставини [17]. Автор підкреслює динамічний характер цифрових освітніх інструментів, їхню здатність оперативно адаптуватися до контексту війни, що підсилює значущість філософської рефлексії щодо того, які знання і цінності передаються через цифрове навчання.

Монографія О. Лебідь [12] вносить системний аспект: авторка виокремлює тривалість і послідовність цифрової трансформації як важливий фактор, який визначає стійкість освітніх практик у кризових умовах. Цей підхід дозволяє поєднати стратегічний і філософський виміри — цифровізація стає не лише інструментом, а й контекстом формування освітніх сенсів.

Дослідження І. Воротникової, Н. Морзе та Л. Гриневич [6] конкретизує процес трансформації середньої освіти, зокрема через самооцінку шкіл і вимірювання ефективності впровадження цифрових технологій у викладанні природничо-математичних дисциплін. Цей підхід підкреслює, що цифровізація має не лише технічний, а й методологічний вимір, пов'язаний із якістю та результативністю освітнього процесу.

А. Рамський [14] та Т. Ф. Алексеєнко [7] демонструють, що цифрові трансформації мають комунікаційний та організаційний вимір: перший формує нові способи взаємодії всередині навчальних спільнот, другий — модернізує структури змішаного навчання та освітніх платформ. Ці дослідження вказують на комплексність цифровізації, що включає технічні, комунікаційні та організаційні інструменти.

І. Іванюк [10] надає важливий емпіричний контекст, висвітлюючи особливості дистанційного навчання під час війни та опитування освітян щодо готовності до цифрових форматів. Його робота показує, що успіх цифровізації залежить не лише від ресурсів, а й від людського чинника, готовності учасників адаптуватися до нових форматів.

Синтез цих досліджень дозволяє стверджувати, що цифровізація освіти в умовах війни є багатовимірним і філософськи значущим феноменом. Вона охоплює технічні, методологічні, комунікаційні та гуманітарні аспекти, впливаючи на темп, масштаб і смисли навчання, а також на роль освітніх суб'єктів. Підкреслюючи значення цифрових компетентностей і структурних трансформацій, автори водночас вказують на потенційні ризики маргіналізації гуманітарного змісту та нерівності доступу до цифрових ресурсів, що потребує подальшого філософсько-освітнього аналізу.

У філософському ключі можна підкреслити, що цифровізація освіти «змінює не лише методи, а й фундаментальні підходи до того, що вважати

знанням» [3, с. 9-15]. Таким чином, зазначаємо, що цифровізація виступає не просто технологічним чинником, а глибинним трансформатором освітньої практики: змінюються темп, масштаби, форми та смисли навчання — і водночас підсилюється роль суб'єкта освітнього процесу.

Отже, сучасна наукова література формує картину, в якій цифровізація в умовах війни виступає як інтенсифікатор освітніх практик — але цей процес водночас потребує системного філософсько-освітнього осмислення і стратегічного управління.

Виділення невирішених раніше аспектів проблеми. Незважаючи на численні дослідження, залишаються ключові проблемні аспекти:

- вплив цифровізації на глибинні освітні практики, критичне мислення, рефлексивність та творчість учасників процесу;
- механізми інтенсифікації освітніх практик у цифровому середовищі, що виходять за межі простої трансформації форм;
- збереження гуманітарного та ціннісного змісту освіти;
- рівень цифрової нерівності та доступності ресурсів у кризових умовах;
- методологічні підходи для оцінки ефективності цифрових практик;
- суб'єктивний досвід учнів, студентів і педагогів під час швидкої цифрової трансформації в умовах стресу;
- стійкість цифрових моделей після завершення війни та можливість інтеграції позитивних практик у поствоєнну освіту.

Ці питання формують основу подальшого філософсько-освітнього дослідження інтенсифікації освітніх практик через цифрові технології в умовах воєнного часу.

Метою даного дослідження є комплексне осмислення цифровізації як чинника інтенсифікації освітніх практик в умовах війни, що передбачає не лише аналіз її технічних і організаційних механізмів, а й філософське оцінювання її впливу на смисловий, гуманітарний та антропологічний виміри освіти. Цей підхід дозволяє визначити не лише можливості цифровізації для прискорення та масштабування навчання, а й потенційні ризики, пов'язані із змінами у ролі суб'єкта освітнього процесу, ціннісних орієнтаціях і формах комунікації в навчальному середовищі. **Завдання:** розглянути поняття «інтенсифікація освітніх практик» у контексті цифровізації; проаналізувати сучасні освітні практики України під час війни; виявити механізми інтенсифікації: прискорення, масштабування, гнучкість, автономія, персоналізація; оцінити вплив цифровізації на гуманітарний вимір освіти: зміст, цінності, комунікацію, суб'єктивність.

Методологія. Дослідження спирається на комплексну методологічну програму, що поєднує теоретичні, емпіричні та аналітичні стратегії для комплексного осмислення цифровізації як чинника інтенсифікації освітніх практик. По-перше, застосовується системний огляд сучасної літератури та філософсько-освітню рефлексію. Це дозволяє виявити ключові концепти, тенденції та дискурси, пов'язані з цифровізацією, оцінити її вплив на зміст, смисли та цінності освіти, а також розглянути цифрові практики крізь призму гуманітарних та культурно-філософських підходів. По-друге, реалізується контекстуальний аналіз освітніх практик в Україні, що дозволяє відтворити реальні умови впровадження цифрових технологій, оцінити адаптаційні стратегії навчальних закладів та роль суб'єкта у процесі швидкої трансформації освітнього середовища в умовах війни. По-третє, здійснюється структурно-функціональний аналіз механізмів інтенсифікації, який передбачає систематичне вивчення інструментів прискорення,

масштабування, гнучкості, автономізації та персоналізації освітніх практик. Цей рівень аналізу дає змогу з'ясувати, яким чином цифрові ресурси та комунікаційні стратегії організовують процес навчання та формують нові освітні смисли. Нарешті, застосовується критичний аналіз ризиків і обмежень, що включає оцінку цифрового розриву, нерівності доступу, потенційної маргіналізації гуманітарного знання та психологічного навантаження на учасників освітнього процесу. Такий підхід забезпечує філософську і практичну рефлексію щодо обмежень цифровізації та дозволяє формувати рекомендації для гуманістично спрямованого управління освітніми практиками.

Таким чином, методологія дослідження інтегрує аналітичні, емпіричні та філософсько-рефлексивні підходи, створюючи комплексну рамку для осмислення цифровізації як чинника інтенсифікації освіти в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація освіти сьогодні постає як складний багатовимірний процес, який об'єднує технічні, організаційні, комунікаційні, комунікаційні та ціннісно-гуманістичні аспекти. Вона не зводиться лише до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій чи онлайн-платформ, а створює нові умови взаємодії між суб'єктами освітнього процесу та змістом навчання. П. Яндріч підкреслює, що «цифрове навчання змінює не тільки методи, а й фундаментальні підходи до того, що вважати знанням [3, с.10-15]. Суголосним цій тезі є висновок М. Пітерса про те, що «цифрове середовище змінює саму природу освітнього досвіду, трансформуючи відносини між знанням, учителем та учнем» [5, с. 5-8].

Ця заява вказує на те, що цифровізація не просто технічна зміна, а радикальна трансформація освітньої парадигми. Вона ставить під питання традиційні уявлення про знання, змінюючи способи його конструювання, передачі та засвоєння, що особливо актуально в умовах кризових обставин

війни. Суб'єктивний досвід учасників навчання стає критично важливим для розуміння того, як швидка цифрова трансформація впливає на їхню мотивацію, психологічний стан і здатність до навчання. Необхідно враховувати емоційний і когнітивний стан учнів та викладачів у стресових умовах. Цифрові моделі, впроваджені у воєнний час, повинні оцінюватися щодо їхньої довгострокової життєздатності та здатності інтегруватися у поствоєнну освіту, не втрачаючи гуманітарного змісту та критичної ціннісної функції.

Інтенсифікація освітніх практик у цьому контексті охоплює не лише прискорення навчання, а й розширення охоплення, гнучкість та персоналізацію освітнього процесу. Як зазначає Ю. Габермас, освітній процес — це «дискурсивне конструювання знання» [1, с. 110], що вимагає активної участі суб'єктів у формуванні змісту і смислів навчання. У цифровому середовищі дискурсивна модель набуває нових вимірів: платформи та онлайн-інструменти стають ареною взаємодії, де кожен учасник здатен співтворити знання, підсилюючи автономію та критичне мислення.

Аналіз сучасних українських освітніх практик демонструє, що цифровізація стала ключовим механізмом адаптації до воєнних умов. Заклади освіти оперативно переходять на дистанційні та змішані формати, використовують хмарні платформи, LMS-системи та інтерактивні ресурси, забезпечуючи мобільність і автономність студентів і викладачів. Цифрові інструменти тут виконують не лише функцію організації навчання, але й виступають соціальним та психологічним ресурсом для учасників освітнього процесу в умовах невизначеності, забезпечуючи підтримку, стабільність і можливість самостійного вибору освітніх траєкторій. Саме через такі багатовимірні функції цифровізації в освітніх практиках проявляються

конкретні механізми інтенсифікації, що визначають ефективність і адаптивність навчання.

Механізми інтенсифікації освітніх практик включають: прискорення процесів навчання; масштабування освітніх можливостей; гнучкість форматів; автономію та персоналізацію; інтеграцію ресурсів і комунікацій.

Як наголошує М. Нуссбаум, гуманітарна освіта формує критичне мислення та етичну уяву, що дозволяє суб'єкту усвідомлювати власні цінності та взаємозалежність у суспільстві [4, с. 6-8]. У цифровому середовищі ці завдання набувають особливого значення: інтерактивні платформи і персоналізовані траєкторії навчання стимулюють рефлексивність і здатність студента до етичних рішень, підтримуючи гуманітарний вимір освіти. Цифрові платформи повинні інтегрувати інструменти, що стимулюють рефлексивність та творчість, а не лише прискорюють передачу контенту. Це дозволяє уникати маргіналізації глибинних освітніх практик і підтримувати критичний підхід учнів та студентів.

Цифровізація змінює не лише форми навчання, а й гуманітарний зміст освіти: трансформуються роль викладача та студента, способи комунікації, ціннісні орієнтації та смисли освіти. У воєнному контексті цифрові практики стають ресурсом ідентичності, соціальної стабільності та психологічної підтримки. Це вказує на необхідність усвідомленого поєднання технологічної ефективності та культурно-гуманістичного змісту освіти, щоб цифровізація не знеособлювала навчальний процес. Інтенсифікація навчання через цифрові ресурси не повинна зводитися до прискорення або масштабування процесів. Вона повинна створювати умови для участі, діалогу та критичного аналізу, забезпечуючи справжню педагогічну цінність інноваційних форматів.

Г.-Г. Гадамер підкреслює, що освіта — це «діалог між традицією і новаторством» [1, с. 60]. У цифровій освіті цей діалог проявляється через

інтеграцію класичних гуманітарних цінностей у нові формати навчання, забезпечуючи баланс між технологічними інноваціями та традиційними освітніми смислами.

Разом із перевагами цифровізація несе й ризики: цифровий розрив і нерівність доступу; психологічне навантаження; зниження гуманітарного змісту; технологічна залежність; нестійкість нових форматів; суб'єктивний досвід учнів і викладачів у стресових умовах; стійкість моделей у поствоєнний період.

Виходячи з аналізу, практичні напрями розвитку цифровізації освіти включають: розвиток цифрових компетентностей, адаптацію інфраструктури до кризових умов, підтримку змішаних і дистанційних форматів, інтеграцію гуманітарних дисциплін у цифрові платформи, забезпечення рівного доступу, психологічну підтримку та стратегічне планування післявоєнного розвитку.

Таким чином, цифровізація виступає не просто технічним інструментом, а комплексним чинником інтенсифікації освітніх практик, який формує нові смисли, посилює роль суб'єкта навчання та забезпечує стійкість і адаптивність освітнього процесу, не втрачаючи при цьому гуманітарного та філософського виміру освіти. Як результат, інтеграція цих філософських підходів дозволяє сформувати комплексну систему оцінки цифровізації освіти, де враховані як технічні й організаційні аспекти, так і глибинні гуманітарні та антропологічні смисли. Це відповідає завданням дослідження: інтенсифікація освітніх практик повинна відбуватися у балансі між технологічною ефективністю та гуманістичною місією освіти.

Висновки. Цифровізація в умовах війни є потужним чинником інтенсифікації освітніх практик, забезпечуючи прискорення, масштабування, гнучкість і трансформацію змістів і форм навчання. Разом із тим виникають

ризиків втрати гуманітарного змісту, нерівності доступу та психологічного навантаження.

Філософський аналіз показує, що цифровізація – не просто технічний процес, а інтенсифікація освіти як культурного і гуманітарного явища. Вона формує нові смисли та цінності, відкриває нові форми навчання, але потребує свідомого гуманістично спрямованого управління. Освіта майбутнього в Україні може стати прикладом стійкої цифрово-гуманітарної моделі, здатної адаптуватися до кризових умов, зберігаючи глибинну місію освіти.

Список використаних джерел

1. Misgeld D. Nicholson G., Schmidt L. & Reuss M. *Hans-Georg Gadamer on Education, Poetry, and History: Applied Hermeneutics*. Seattle, WA: SUNY Press. pp. 193-208.. DOI: 10.1515/9781438413280.
2. Habermas J. *The Theory of Communicative Action. Vol. 1: Reason and the Rationalization of Society*. Boston: Beacon Press. 1984
3. Jandrić P. *Postdigital Ecopedagogies: Genealogies, Contradictions, and Possible Futures*. Springer. 2022 <https://doi.org/10.1007/978-3-030-76406-6>
4. Nussbaum M.. *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton University Press. 2010
5. Peters M. A. Digital Learning and Philosophy of Education: Postdigital Perspectives. *Educational Philosophy and Theory*, 2021. № 53(10), 1005–1014. <https://doi.org/10.1080/00131857.2020.1851189>
6. Vorotnykova I., N. Morze, Hrynevych L. Digital transformation of secondary education of Ukraine and the quality of teaching natural and mathematical sciences in the conditions of war. *FEU*, 2023. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47025/1/I_Vorotnykova_MKonf_2023_FEU.pdf?utm_source=chatgpt.com

7. Алексєєнко Т. Ф. *Цифрові рішення освітніх викликів: з досвіду України в умовах повномасштабної війни* Тези доповідей XXXI Міжнародної науково-практичної конференції.2023/ Мюнхен, Німеччина. Р. 103-107. ISSN 9-789-46485-354-4 https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736902/?utm_source=chatgpt.com
8. Андрощук А. Вища освіта України в умовах війни та цифрової трансформації: стан та перспективи розвитку. *Європейські гуманітарні науки: Держава і суспільство*, (4), 4-19. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2022.4.01>
9. Бахмат Н., Кирилюк О., Сясєв А., Юрчук В., Козловський А. Цифрова трансформація освіти в контексті інформатизації освіти та суспільства на тлі російської збройної агресії: актуальні проблеми та вектори розвитку. *МУДРИСТЬ*, 2022. №4(3), 14–21. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v4i3.81>
10. Іванюк І. В. *Особливості дистанційного навчання в період війни 2023 У: Цифрові інструменти розвитку інформаційної грамотності та критичного мислення учнів: збірник матеріалів вебінару в рамках П'ятнадцятої міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті» 26 жовтня 2023 року (Київ, 26 жовтня 2023 р.)*. ІЦО НАПН України, м. Київ, Україна, pp. 20-24. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738219/?utm_source=chatgpt.com
11. Кримська, А., Чалій, А., Петрук, В., Кобзева, О., & Титар, О. (2024). Виклики та можливості цифрової трансформації в українській освіті. *Майбутня освіта*, № 4(3), 182–199. <https://doi.org/10.57125/FED.2024.09.25.11>
12. Лебідь О. М. *Цифровізація в Україні: тренди в умовах війни*. Київ: ТОВ Юрка Любченка. 2024. С. 310-319. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746093/?utm_source=chatgpt.com

13. Овчарук О. В. Моніторинг готовності вчителів до використання цифрових інструментів під час війни в Україні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2023. 6 (98). Р. 52-65.
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738785/?utm_source=chatgpt.com.

14. Рамський А. Цифрова трансформація комунікаційних стратегій закладів вищої освіти України під час війни. *Науковий вісник Міжнародної асоціації вчених. Серії: Економіка, Управління, Безпека, Технології*, 2023 2(1).
<https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-1-7>

15. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2023 (Пошук рішень в період війни): зб .матеріалів всеукр.наук.-практ. семінару (Київ, 21 березня 2023 р.) / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ: ІЦО НАПН України, 2023. 208 с
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735075/?utm_source=chatgpt.com

16. Ярошенко О. М. Цифровізація освіти в Україні є одним із пріоритетів розвитку дистанційної освіти. *Соціальне право* , 2022. № 3, 27-34.
<https://doi.org/10.32751/2617-5967-2022-03-04>

17. Яцюх О. Освітні інновації та цифрові технології як можливість покращити освітнє середовище в Україні під час воєнного стану. *Європейські гуманітарні науки: Держава і суспільство*, 2025. № 1(1), 68-81.
<https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2025.1.06>